

Międzynarodowa konferencja numizmatyczna „NUMISMATICA CENTROEUROPAEA III. – Środkowoeuropejskie Dni Numizmatyki III. Pokój Budziszzyński 1018–2018 – Tysiąc lat Europy Środkowej” – 17–20 września 2018, Bystrzyca Kłodzka, Hotel Abis

Bystrzyca Kłodzka, niewielkie miasteczko położone w województwie dolnośląskim, przez cztery dni gościła numizmatyków z Europy Środkowej i Wschodniej, gdy w dniach 17–20 września 2018 r. odbyła się międzynarodowa konferencja numizmatyczna. Była to już trzecia edycja z cyklu NUMISMATICA CENTROEUROPAEA III. – Środkowoeuropejskie Dni Numizmatyki III, której tematem przewodnim był *Pokój Budziszzyński 1018–2018 – Tysiąc lat Europy Środkowej*. To urokliwe miasteczko, leżące niegdyś w samym sercu hrabstwa kłodzkiego, zebrało kilkudziesięciu naukowców z Czech, Polski, Słowacji, Austrii oraz Białorusi. Organizatorami konferencji były Instytut Archeologii Uniwersyte-

tu Wrocławskiego, Zakład Narodowy im. Ossolińskich oraz Polska Akademia Nauk Oddział we Wrocławiu, sponsorami natomiast miasto i gmina Bystrzyca Kłodzka, województwo dolnośląskie oraz Warszawskie Centrum Numizmatyczne. W ciągu czterech dni obrad ogłoszono 32 referaty, które poruszały zarówno problematykę numizmatyki antycznej, jak i mennictwa końca XIX i 1. połowy XX w.

Pierwszego dnia konferencji (17 września), tuż po zarejestrowaniu uczestników i przywitaniu gości przez Panią Wiceburmistrz Bystrzycy Kłodzkiej, rozpoczęła się sesja składająca się z dwóch referatów wprowadzających. Pierwszy wygłosił Tomasz Nowicki, dyrektor Muzeum Filumenistycznego w Bystrzycy Kłodzkiej, który przedstawił zebranym historię i zabytki tego miasta. Następnego dnia prelegent pokazał je uczestnikom konferencji podczas spaceru po mieście. Drugim referentem był Borys Paszkiewicz, który wygłosił referat monograficzny na temat mennictwa ziemi kłodzkiej od średniowiecza aż do czasów napoleońskich. Dzięki takiemu wprowadzeniu przybyli goście

dostali dużą porcję informacji na temat historii Bystrzycy Kłodzkiej oraz historii mennictwa na terenie ziemi kłodzkiej. Pierwsza sesja tematyczna poświęcona była całkowicie numizmatyce antycznej, a pierwszym referentem był Jiří Militký. Zaprezentowane zostały nowe znaleziska staterów łopatkowatych odnalezionych w północno-zachodniej Słowacji, które mogą posłużyć do weryfikacji i skonstruowania lepszej typologii tych monet oraz do badań metrologicznych nad tymi monetami. Drugi referat został odczytany przez Barbarę Zając w imieniu nieobecnego Jarosława Bodzka. Traktował on o monetach hellenistycznych odnalezionych podczas wykopalisk na terenie rzymskiej agory w Pafos na Cyprze, gdzie przez siedem sezonów pracownicy i studenci Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie prowadzili prace badawcze, którymi kierowała prof. Ewdoksia Papuci-Władyka. Kolejny referat dotyczył wpływu rzymskiego mennictwa imperialnego na mennictwo prowincjonalne czasów Trajana, a autorką wystąpienia była Barbara Zając. Przeanalizowane zostały brązowe monety prowincjonalne Bitynii i Pontu z czasów Trajana (98–117), których legendy i przedstawienia obecne na obu stronach monety nawiązują do monet imperialnych tego czasu. Następnie Szymon Jellonek zaprezentował rzymskie monety kolonialne jako manifest rzymskiej propagandy we wschodniej Grecji. Marek Budaj oraz Jan Hunka przedstawili nowe znaleziska ołowianych plomb z terenu Słowacji, datowanych na XIV–XVIII w. Kolejny

prelegent, Boris Stoklas, omówił rolę prowincjonalnych i kolonialnych monet z okresu rzymskiego na terenie środkowoeuropejskiego Barbaricum. Następnie przedstawiony został referat pt. *The IMAGMA project: Eastern European group of gold imitation of Roman coins* autorstwa Aleksandra Burschego, Kirilla Myzgina i Tomasza Więcka. Było to podsumowanie międzynarodowego projektu skupiającego przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych, a celem projektu było omówienie pochodzenia złotych monet znajdujących na terenie kultury czerniachowskiej (Ukraina)¹. Arkadiusz Dymowski zaprezentował problem obecności monet starożytnych we wczesnośredniowiecznych skarbach na terenie dzisiejszej Polski. Przedstawiono kilka skarbów i stanowiska, na których występowały monety antyczne w nawarstwieniach średniowiecznych oraz pokazano procentowy udział monet starożytnych w tych znaleziskach (odnotowano 58 takich monet). Ostatnim prelegentem pierwszego dnia konferencji był Bartosz Awianowicz, który zaprezentował medal Stefana Batorego z 1582 r., którego legenda nawiązuje do monet antycznych – kommemoracyjnych monet Wespazjana z roku 71 i kolejnych monet dynastii Flawiuszów.

Drugi dzień konferencji (18 września) w całości poświęcony był numizmatyce wieków średnich, a wystąpienia z pierwszej sesji dotyczyły bezpośrednio tematu przewodniego konferencji. Pierwszy referat na temat początków monetyzacji i pierwszych skarbów w Austrii w XI w. wygło-

¹ Więcej na temat projektu można znaleźć na stronie internetowej <http://www.imagma.eu/>

sił Hubert Emmerig. Okazało się, że pierwsze znaleziska gromadnie na terenie Austrii kumulują się w okolicach Wiednia i we wschodniej części kraju, a dominują w nich monety węgierskie. Następnie Jan Videman zaprezentował współczesne falsyfikaty denarów morawskich księcia Ottona I Pięknego (1061–1087) i Konrada I Brneńskiego (1061–1092). Monety tego typu, wykonane są z miedzi z niewielką domieszką cyny, notowane są bardzo często jako znaleziska pojedyncze. Jednym z ciekawszych wystąpień tej sesji był referat badacza białoruskiego – Ilii Shtalenkova, który zaprezentował podstawowe typy płacideł niemonetarnych. Referent przedstawił grzywny srebrne, które często zaopatrywane były w różne stemple, kontrasygnatury i inne znaki specjalne, które nadawały im ważność lub oznaczały ich wartość. Kolejny prelegent – Zbigniew Bartkowiak – starał się wykazać jak działa technika bicia monet *al marco*. Autor postulował, aby przy badaniu wagi monet bitych tą techniką oprócz tego parametru wziąć pod uwagę także grubość krążka oraz jego powierzchnię. Później Barbara Butent-Stefaniak zaprezentowała monety z X i XI w. z kolekcji Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, która składa się przede wszystkim z monet polskich, ale są też monety czeskie, niemieckie i węgierskie. Kolejnym prelegentem był Krystian Książek, który opracowuje liczący ponad 20 000 monet wczesnośredniowieczny skarb z Głogowa. Prelegent pokazał bardzo ciekawe sekwencje monet przebitych na zimno, które są przyczynkiem do zmiany chronologii denarów Bolesława

IV Kędzierzawego (1146–1173). Drugą prezentacją na temat wielotysięcznego skarbu z Głogowa było wystąpienie Witolda Nakielskiego, który prezentując jeden z najliczniej występujących w tym skarbie denarów – denar z biskupem po jednej i rycerzem walczącym z lwem po drugiej stronie, typ Str. 46 – starał się udowodnić, że owym biskupem jest Henryk Kietlicz (1199–1219). Ostatni referat drugiego dnia obrad wygłosiła Dagmar Grossmannová, która przeprowadziła rewizję skarbu ze Střelice datowanego na 1. połowę XIII w. Skarb składał się z 1352 monet, z których najbardziej interesujący był brakteat z inskrypcją hebrajską, pozostałe monety to brakteaty i fenigi morawskie, miśnieńskie i austriackie.

Trzeci dzień sympozjum (19 września) otworzył Witold Garbaczewski, który zaprezentował zebrany brakteat ratajski z przedstawieniem kręgów światłości. Prelegent pokazał kilka wariantów genezy motywu obecnego w polu tego brakteatu, wskazując że najbardziej prawdopodobna geneza pochodzi z monet celtyckich znanych ze znalezisk śląskich. Kolejne dwa referaty podejmowały tematykę brakteatów guzickowych i prezentowane były przez wykonawców projektu *Corpus polskich brakteatów guzickowych (połowa XIII - początek XV wieku)*. Pierwszy dotyczący poprawiania stempli mennicznych i różnych uszkodzeń utrudniających rozpoznanie monet wybitych tym samym stemplem wygłosiła Roksana Wawrzczak. Drugi z kolei dotyczący podsumowania projektu – nowej typologii brakteatów guzickowych oraz badań metalu prawie

500 egzemplarzy – przedstawił Łukasz Sroka. Czwarte wystąpienie tego dnia również dotyczyło brakteatów. Roger Svensson postulował, aby w studiach nad brakteatami zwracać uwagę jednocześnie zarówno na legendy i litery, znaleziska monet, regionalne standardy monetarne i symbole społeczne. Ostatnie dwa referaty tego dnia dotyczyły zagadnień numizmatyki późnego średniowiecza. Pierwszy, wygłoszony przez Pawła Milejskiego, dotyczył projektu badawczego skupiającego się na roli i cyrkulacji grosza praskiego w Europie Środkowowschodniej od 1346 do 1547 r., a prelegent zaprezentował pierwszy z opracowanych w ramach projektu skarb z miejscowości Łabonary na Litwie. Drugi, wygłoszony przez Romana Zaoralą, poruszał problem cyrkulacji czeskich i węgierskich florenów w późnośredniowiecznej Italii i Niemczech. Autor przedstawił znaleziska tych monet na terenie Włoch i Niemiec, które poszerzają wiedzę dostępną tylko ze źródeł pisanych i ukazują, że węgierski floren jest najliczniej notowaną złotą monetą obcego pochodzenia na terenie całego Półwyspu Apenińskiego. Druga część tego dnia konferencji poświęcona była na zwiedzanie pałacu w Gorzano- wie, który od sześciu lat jest poddawany renowacji. Z Gorzano- wicy uczestnicy obrad udali się do Kłodzka, gdzie w Muzeum Ziemi Kłodzkiej otwarto wystawę pt. *Skarby numizmatyczne w zbiorach Muzeum Ziemi Kłodzkiej*. Wycieczkę zakończyło zwiedzanie twierdzy Kłodzko, która funkcjonowała w XVII i XVIII w.

Ostatni dzień obrad (20 września) poświęcony był tematyce nowożytnej

i zagadnieniom związanym z numizmatyką bardziej współczesną. Na początek Ondřej Černohorský zaprezentował liczący 18 monet skarb znaleziony w okolicy miejscowości Božice w Czechach. W skład skarbu wchodziły monety czeskie, śląskie, polskie, węgierskie oraz tyrolskie i austriackie, a *terminus post quem* tego znaleziska wyznacza zweier (moneta dwufenigowa) arcybiskupa Salzburga – Wolfa Dietricha von Raitenau – wybity w 1598 r. Kolejny prelegent – Dariusz F. Jasek – przedstawił najdroższą polską monetę, czyli studu- katówkę Zygmunta III (1587–1632) wybitą w 1621 r. w Bydgoszczy. Słuchacze mieli rzadką okazję zobaczyć zdjęcia wszystkich znanych egzemplarzy tej ważącej ponad 300 g złotej monety polskiej oraz zobaczyć wszystkie szczegóły przedstawienia awersu i rewersu tego wyjątkowego numizmatu. Kolejny referat przygotowali Dagmar Kašparová i Karel Mlateček, a dotyczył on skarbu z miejscowości Uherčice w Czechach, który datowany jest na sam początek wojny trzydziestoletniej (1618–1648; *tpq* skarbu 1619–1621). W znalezisku dominują monety morawskie oraz dolnoaustriackie. Stanislav Valášek omówił nowo powstałe waluty, które wprowadzono do obiegu po rozpadzie Cesarstwa Austro-Węgierskiego w 1918 r. Następnie Lukáš Funk pokazał zebrany najrzadszy czechosłowacki banknot o nominale 5000 koron wyprodukowany w 1919 r. Do dzisiaj znamy tylko 36 takich egzemplarzy, a jeden z nich znaleziony został w prywatnej kolekcji banknotów. Przedostatnie wystąpienie było autorstwa Filipa Hradila i Lenki Vaci-

novej, którzy zaprezentowali nieznaną kolekcję starożytnych monet i gemm należącą do kanonika ołomunieckiego i wrocławskiego Franciszka Grzegorza Gianniniego (1693–1758). Referat zamykający konferencję wygłosił Lukáš Kučera. Dotyczył on bursztynu jako środka płatniczego w handlu daleko-siężnym. Dodatkowo prelegent przedstawił specjalistyczne badania bursztynu pochodzącego przede wszystkim z basenu Morza Bałtyckiego.

Trzecia konferencja z cyklu NUMISMATICA CENTROEUROPAEA zebrała znakomitych naukowców zajmujących się problematyką mennictwa Europy Środkowowschodniej, ale nie

brakowało również uczonych zajmujących się numizmatyką terenów bardziej odległych. Przedstawione zostały najnowsze badania i specjalistyczne techniki badawcze, które mogą pomóc w uzyskiwaniu bardziej precyzyjnych wyników. Cieszymy się, że konferencja tej rangi została zorganizowana w Polsce i mamy nadzieję, że za kilka lat Środkowoeuropejskie Dni Numizmatyki powrócą do naszego kraju. Kolejna, czwarta już, edycja cyklu Numismatica Centroeuropaea miała miejsce w 2019 r. w „stolicy” złotej monety – słowackiej Kremnicy.

Paweł Milejski